

Mikael Niemi: Karhun keitto

[AM/31 ADMIN](#)

Lars Levi Laestadius salapoliisina – RIITTA VAISMAA (31.12.2018)

Mikael Niemen *Karhun keitto* on monin tavoin hämmentävä teos. Jos nimiölehdet ja kirjailijan nimi olisivat olleet peitettyinä, en olisi uskonut lukevani 2000-luvulla, viime vuonna (2017) kirjoitettua kirjaa. Taitto ja typografiakin – isot sivut, pienet marginaalit ja pienehkö kirjainkoko – tuovat mieleen nuoruuden aikaisen kirjallisuuden. *Karhun keiton* tapahtumat ajoittuvat vuoteen 1852, joten tietty vanhahtavuus on ymmärrettävää ja varmasti tavoiteltuakin. Näin sen voi lukea teoksen eduksi. Kaikkine karvoineen en silti pysty Niemen tyylää sulattamaan.

Karhun keitto on pätevää ja erityisen kiinnostavaa historiankirjoitusta ja monipuolista kansan ja ympäristön kuvausta Ruotsin puoleisesta Tornionjokilaaksosta ja pohjoisemmasta Lapista, Kaaresuvannosta. Muuallakin Norrlannissa ja tuntureilla liikutaan aina Norjaan Jäämeren rannalle ja kauas Kautokeinoon asti.

Kansan kielet ovat suomi ja saame. Hallintoa pyritään hoitamaan ruotsiksi, mutta tulkkeja tarvitaan. Vielä ei ole kansakoululaitoksen aika, joten nykyisen Meänmaan väkeä ei ole voitu pakolla ruotsalaistaa. Pappi saarnaa kahdella kielellä, väliin kolmellakin. Vain harvat kansanihmiset osaavat lukea tai kirjoittaa.

Mikael Niemi kuvaa arkista maalaiselämää mutta erityisesti uskoa ja kiihkeää herätysliikettä rinnan mytologian ja jännityksen, paikoin kauhun ja mystiikan kanssa.

Köngäksen kirkkoherran, rovasti Lars Levi Laestadiusen kirjailija kuvaa äärettömän humanina, tarkkasilmäisenä ja ristiriitaisena ihmisenä. Rovastin tarkka katse tekee salapoliisin työtä, toisaalta sielunhoitajan katse näkee ihmisten sisimpään ja löytää useimmiten ihmisistä hyvää. Rovasti kuvataan laajasydämisenä sekä luontoa ja ihmisiä rakastavana. Hänen sydämensä on vähäväkisten puolella.

Ehdotonta viinan vihaamista lukuun ottamatta herätysliikkeen perustaja ei aseta ihmisen elolle tarkkoja rajoja tai sääntöjä. Sellaisia ovat kehittäneet vasta hänen seuraajansa. Rovasti näyttäytyy kärsivällisenä opettajana, armollisena pappina, ei tuomitsevana. Tarkkaavainen ja osaava kasvitieteilijä kulkee luonnossa aistit avoinna.

Laestadius on aikaansa edellä pohtiessaan naisten asemaa herätysliikkeessä. Katekeetat Juhani ja Pekka Raattamaa kuljettavat herätyksen sanomaa mutta lisää väkeä Herran viinitarhan laajentamiseksi ja koossa pitämiseksi tarvittaisiin. Laestadius on saanut oman herätyksensä Åselen Lapin Marialta, jonka viisautta rovasti kaipaa etenkin synkkinä epäilyksen hetkinään. Rovastin rinnalla kulkee viisas vaimo Brita Kajsa, joka löytää niin lohdutuksen sanat kuin parantavat yrtit ja kääreet. Rovasti arvostaa suuresti vaimoaan.

Rovastin lisäksi toinen päähenkilö ja minäkertoja on saamelaispoika Jussi, jonka rovasti on ottanut oppipojaksi ja jonka hän olisi halunnut ottaa omaksi pojaksi, kuolleen Levin tilalle. *Karhun keitto* on Jussin kehityskertomus ja oppimisen ylistys.

Kirjoittamisen tärkeys ja merkitys korostuu erityisesti Jussin elämässä. Hän katsoo, ettei häntä ollut olemassa, ennen kuin rovasti kirjoitti hänen nimensä kirkonkirjoihin. Kun Jussin lukemisen ja kirjoittamisen taito karttuu, hän ja rovasti pohtivat kirjallisuuden tulevaisuutta.

”Niitä kutsutaan romaaneiksi, sellaisia kirjoja. Minä vähän pelkään niitä.”

”mutta siinä puhutaan uskosta.”

”niin, tiedän. Mutta kaikki se voima ... sanojen yhteen keräytynyt voima ... kun sanat kun sanat liitetään yhteen. Uskooko Jussi, että se on pelkästään hyväksi?”

”Aron taistelee villieläimiä vastaan ja tulee uskoon. Hän alkaa julistaa Jumalan sanaa.”

”Juuri niin. Ajattele jos ne sanat olisivat pahan palveluksessa, jos olisi kirjoitettu romaani pahuudesta, kertomus pahoista teoista, kuolemasta ja perikadosta.”

”Ei sellaisia kirjoja koskaan kirjoiteta.”

”Pelkäänpä, että sellainenkin aika vielä tulee ja sellaiset kirjat voivat jopa olla yleisiä.”

”Pahuudesta kertovat kirjat vai?”

”Niin, pahuuden teoista, murhista ja kuolemasta.”

”Mutta ...”

Ajatukset pyörivät päässäni. Voisivatko kirjat olla vaarallisia? Yritin kerätä mielteitäni.

”Mutta jos ... jos kuvailee pahuutta ja osoittaa sitten miten paha kukistetaan ... jos romaanista saa seurata miten paholaista vastaan taistellaan ja viimein se nuijitaan maanrakon.”

”Kuka nuijii?”

”Me muut, hyvät, oikeamieliset. Rovasti voisi kirjoittaa sellaisen kirjan.”

”Romaanin vai?”

”Romaanin joka on hyvän palveluksessa. Se varmaan puhuttelisi lukijoita ja olisi hyväksi pelastukselle.”

Rovasti vilkaisi minuun terävästi. Hetken jo luulin, että hän oli suuttunut, mutta ääni kuulosti mielteliäältä.

”Olen itse asiassa jo ajatellut sellaista. Olen miettinyt jo jonkin aikaa, että kirjoittaisin kirjan, jossa kerrotaan, miten paha voitetaan.”

”Toisin kuin todellisuudessa.”

”Ehkä juuri siksi ihmiset haluavat lukea kirjoja, romaaneja rikoksista. Ehkä voisit itsekkin kirjoittaa sellaisen kirjan.”

Sellaisen kirjan rovasti ja Jussi kirjoittavat. *Karhun keitto* kuvaa pahuutta, julmuutta, murhia. Pahuus saa palkkansa mutta liian myöhään, se tuskin enää voi auttaa oikeamielistä.

Karhun keitto on jännityskertomus, rikostarina, jossa joku jahtaa kylän nuoria naisia. Pahantekijä raiskaa ja lopulta surmaa kaksi piikaa. Kun tilaisuus sattuu kohdalle, pahantekijä murhaa myös miehen ryöstääkseen tältä merkittävän summan rahaa. Rovasti on koko ajan murhaajan jäljityksessä nimismies Brahea edellä. Juoppo

Brahe on rovastin vihamies ja haluaa löytää syyllisen rovastin lähipiiristä. Tosin aluksi syylliseksi halutaan osoittaa tappajakarhu.

Jännityskertomusta enemmän arvostan *Karhun keiton* muita osuuksia, historian ja kansanelämän kuvausta ja erityisesti rovastin ja sittemmin Jussinkin filosofista pohdiskelua sekä Jussin kehityskertomusta. *Karhun keittoon* jännityskertomuksesi verkkainen ja eri suuntiin haarova. Rikostarinan loppuvaiheiden kuvottava julmuus on vastenmielistä luettavaa ja on mielestäni ristiriidassa romaanin syvällisemmän osuuden kanssa.

Niemi jättää *Karhun keiton* rikostarinan kahdella tapaa auki. Loppuratkaisu sekoittaa rikoksen ja rangaistuksen mystiikkaan ja mytologiaan. Jälkimmäisiä Laestadius toki aikanaan tutki.

Mikael Niemi: *Karhun keitto* (Koka björn). Suom. Jaana Nikula. Like 2018. 408 s.

Riitta Vaismaa on kirjallisuuskriitikko